

Kerstin Sundberg

Stat, stormakt
och säterier

AGRAREKONOMISK UTVECKLING
OCH SOCIAL INTEGRATION
I ÖSTERSJÖOMRÅDET 1500–1800

NORDIC ACADEMIC PRESS

Innehåll

Förord	9
--------------	---

DEL I. ÖSTERSJÖOMRÅDET OCH DE TIDIGMODERNA STATERNA

1. Inledning	13
2. Stater och statsteorier – det feodala medeltida arvet och den tidigmoderna staten	25
<i>Teorier om staternas utveckling i det tidigmoderna Europa</i>	27
<i>Staten och lokalsamhället – interaktionsteorier och kommunalism</i>	36
<i>Den tidigmoderna staten – historiografiska reflexioner i svensk forskningsdebatt</i>	39
<i>Utveckling av stat och samhälle i samväldet Polen-Litauen</i>	42
<i>Staten en strategi för makt? Några aspekter på Polens sönderfall</i>	47
<i>Historiografiska iakttagelser angående Polen</i>	51
<i>Sammanfattning av de historiografiska linjerna i svensk och polsk forskning</i>	57
3. Medelhavet och Östersjön – kulturer och regioner?	59
<i>Östersjöområdet som revir och influensområde</i>	60
<i>Braudels Medelhavsvärld</i>	64
<i>Historiker om Östersjöområdet</i>	66
<i>Östersjöområdet – några grundläggande drag</i>	70

DEL II. GODSFÖRVALTNING, SOCIAL
INTEGRATION OCH KULTURELLA MÖNSTER
I ETT JÄMFÖRANDE PERSPEKTIV

1. Ett nytt forskningsläge – mikrohistoriska och antropologiska perspektiv på godsmiljöerna 95
  - Östelbiska storgodssamhällen som social modell* 97
  - Adlig mentalitet och utvecklandet av storgodsdrift* 102
  - En förnyad diskussion om livegenskap och tvångsarbete* 111

2. Samväldet Polen-Litauen – dess feodala storgodssystem i ett jämförande perspektiv 119
  - Feodal ekonomi och sociala utvecklingslinjer i Polen-Litauen* 121
  - Tvångsarbete och livegenskap?*..... 124
  - Magnateria och szlachtan* 127
  - Adelskulturen* 130
  - Samstämmiga röster om storgodsens Polen-Litauen?* 131

3. Utblick – Baltikum, Polen, Tyskland och Danmark ... 135
  - Baltikum och Polen-Litauen* 135
  - Centraleuropa och Tyskland* 139
  - Danmark* 151
  - Sammanfattande synpunkter* 154

4. Bakgrund till djupstudierna – Häringe-Hammersta och Trolle-Ljungby 159
  - Böndernas ställning och lokalsamhället* 162
  - Om de mikrosociala djupstudierna* 164

5. Häringe-Hammersta gård – ekonomiska, sociala och kulturella mönster 169
  - Häringe-Hammersta gårdar i Västerhaninge och Ösmo socknar, Sotholms härad* 170
  - Några drag i den agrara utvecklingen vid Häringe-Hammersta* 178
  - Instruktioner, korrespondens och suppliker* 201

<i>Suppliker och brevväxlingar mellan herrskapet, förvaltaren, inspektorn och bönderna</i>	218
<i>Sammanfattande synpunkter</i>	240

6. Ljungby gård – ekonomiska, sociala och kulturella mönster	243
<i>Storgodsens expansion i Skåne</i>	243
<i>Ljungby gård – historisk bakgrund och ägare</i>	246
<i>Beskrivningar av Ljungby gård med tillhörande säterier</i>	250
<i>Det sociala relationsmönstret på Ljungby gård</i>	264
<i>Sammanfattande reflexioner</i>	276

DEL III. AVSLUTANDE SYNTES

1. Sammanfattande reflexioner – Östersjöområdet och den tidigmoderna staten	285
2. I godsmiljöerna – agrara, sociala och kulturella mönster	293
3. Mikrosociala undersökningar – ett Östersjöperspektiv	301
Summary	303
Noter	308
Källor och litteratur	333
Bilaga 1: Häringe trädgård 1720	349
Bilaga 2: Sammanställning av torpinventering vid Häringe gård vid 1700-talets början	354